

DOI 10.36074/grail-of-science.08.12.2023.88

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «УКРАЇНСЬКА ШКОЛА НА ЕМІГРАЦІЇ»

Труба Руслана Іванівна

канд. іст. наук, доцентка кафедри гуманітарних дисциплін
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, Україна*

Після закінчення Другої світової війни, значна кількість українців опинилася поза межами своєї батьківщини і була поселена у так званих таборах переміщених осіб Ді-Пі (англ. Displaced Persons), що були створені союзниками з метою забезпечити тимчасове проживання та допомогу цим особам. Навіть у таких складних умовах продовжувалося формування українських культурно-освітніх інституцій, що стало надзвичайно складним завданням, оскільки вимагало мобілізації зусиль для мережі освітніх установ та культурних ініціатив.

Перед інтелектуальною елітою, яка внаслідок обставин опинилася у таборах Ді-Пі, одним з головних завдань було формування українського культурно-освітнього простору в умовах непростого повоєнного еміграційного життя в країнах Західної Європи. А нові суспільно-політичні обставини вимагали консолідації зусиль українських педагогів для розв'язання поставлених завдань. Саме товариство Українська Учительська громада стало тією організацією, яка намагалася об'єднати учительські кадри і фактично виступала на захист професійних інтересів учителів усіх типів шкіл окрім фахових та зініціювала видання педагогічно-методичного журналу «Українська школа на еміграції».

Метою нашого дослідження є аналіз змісту та тематики публікацій, які були надруковані на сторінках педагогічно-методичного журналу «Українська школа на еміграції», що був офіційним органом Української Учительської громади за кордоном і відзначався високим рівнем педагогічної інформації та сприяв підвищенню рівня професійної підготовки вчителів та розширення їхнього доступу до передового педагогічного досвіду в умовах еміграції.

Основою джерельної бази нашого дослідження стало фахове видання Української Учительської громади «Українська школа на еміграції» – педагогічно-методичний журнал, що виходив щомісяця як додаток до «Нашого Життя» в Аугсбурзі у 1947–1948 роках [1], [2]. З серпня 1948 року журнал перейменовано на «Українська школа» – педагогічний інформатор: додаток до «Молодого життя» в Аугсбурзі [3].

26 квітня 1947 року у місті Новий Ульм (Німеччина) відбувся з'їзд делегатів українських вчительських організацій американської зони, основною метою

якого було уніфікування й регламентація діяльності учительських товариств, розробка освітнього стандарту та забезпечення навчальних закладів підручниками та наочністю [4]. На часі було видання українського фахового педагогічного журналу, що мало велике значення для розвитку й підвищення якості освіти, обміну досвідом та професійного удосконалення педагогів у непростих умовах еміграції. Тож перший номер журналу «Українська школа на еміграції» вийшов у жовтні 1947 року і спершу видавався як місячний додаток до журналу «Наше Життя». Головою редакційної колегії і відповідальним за видання був професор П. Ісаїв, який також входив до Кураторії при Відділі Культури й Освіти ЦПУЕ (Центральне правління української еміграції), а згодом професор В. Чередарчук. Впродовж усього періоду функціонування видання основними авторами публікацій були: Петро Ісаїв, Леонід Білецький, Надія Іщук, Панас Мироліубний та інші.

У передмові редакція чітко окреслила концепцію журналу, задекларувавши що «міститиме він педагогічні й методичні статті з обсягу навчання всіх предметів і всіх типів наших шкіл, а також обговорюватимемо організацію нашого вчительства, даючи одночасно перегляд шкільного й учительського життя нашої еміграції та інформуючи своїх читачів про нові педагогічні напрямки у світі» [1, Ч. 1, с. 1].

Редакція «Української школи на еміграції» намагалася враховувати проблеми, що постали перед українськими педагогами на еміграції та вимагали негайного вирішення. Журнал «дасть багато порад і вказівок для нашого вчительства, підтримає на душі наших вихователів у їх тепер особливо тяжкій і відповідальній праці, розвіє багато сумнівів та спричиниться до узгодження напрямних виховання і навчання, дасть змогу вчительству обмінятися своїми міркуваннями, поглядами і практикою, а передовсім розворушить українську педагогічну думку, як серед нашого вчительства так і громадянства, скристалізує і сконцентрує її та дасть поштовх до не одного корисного почину» [1, Ч. 1, с. 1], – зазначалося у передмові.

Помітне місце на сторінках журналу, впродовж усього періоду його видання, займали розвідки з ділянки педагогіки та методики викладання. Так у своїй статті Л. Білецький «Учитель – громадянин і засади його праці» зазначає, що «вчительська діяльність уже містить всі елементи і його громадянського післанництва. Але найголовніший заклад, де український учитель найбільше кладе своїх сил — це українська школа: там, на рідній землі, й тут, на еміграції. [...] Розбудова української національної школи тут у цих таборових обставинах нашого життя — діло дуже тяжке під всяким поглядом. [...] І перше громадянське і національне завдання українського вчителя усвідомити всю велич нового завдання, напружити всі сили на те, щоб розбудувати свою рідну національну школу» [1, Ч. 2–3, с. 1, 4]. Також привертають увагу статті П. Ісаїва «Добрий учитель» [1, Ч. 1, с. 2–4] та «Як стати добрим учителем?» [3, Ч. 3–4 (6–7), с. 2–5]. Про стан виховання молоді на еміграції пише Петро Ісаїв у своїй розвідці «Сучасні наші потреби у виховній ділянці» [1, Ч. 2–3, с. 9–15].

Професор Борис Лисянський на шпальтах журналу у матеріалі «Виховна проблема нашої сучасности» зазначає, що «Завдання усякої виховної системи – дати для рідного суспільства повновартих і для нього життєво-корисних членів.

А що потреби суспільства змінюються в просторі й часі, то змінюються також і деякі виховні завдання. Доба нашої сучасності насичена боротьбою і змагом та має перед собою перспективу далекосяжного будівничого чину, що повинен зліквідувати фатальні наслідки жорстокої минувшини і на її руїнах створити нове повносильне життя; тому ставить вона перед українським суспільством на його виховнім фронті особливо широкі й гострі вимоги. Цілу виховну проблематику можемо розкласти у відповідний спектр, складений з ось таких сімох пунктів, саме: виховання 1) інтелекту, 2) серця, 3) волі, 4) етики, 5) естетики, 6) суспільно-громадського й національного обов'язку, 7) патріотизму» [3, Ч. 7–8 (10–11), с. 5–10].

Дописувач Панас Миролубний ділиться особливостями роботи вчителя у з'єднаних класах у своїх методичних рекомендаціях «Навчання в лучених класах» [1, Ч. 2–3, с. 15–22].

Актуальними на шпальтах видання є статті, що висвітлюють питання покарання в контексті виховання. Зокрема розвідка Петра Ісаїва «Вина і кара у вихованню» [1, Ч. 4–5, с. 6–10] та перекладений з німецького педагогічного журналу Романом Завадовичем матеріал «До проблеми кари в англійській школі» [3, Ч. 3–4, с. 24–27], що дозволяє читачеві ознайомитися із сучасними дослідженнями та іноземним підходом до даної проблематики.

Перекладена українською стаття німецького професора-педагога І.Г. Пфістера «Чотири ступені навчання історії» [1, Ч. 2–3, с. 22–24] «Творити традицію з допомогою навчання історії і виховувати до правильного життя, усвідомляючи минувшину, це духовна праця високої ранги. Вона проходить, як кожна форма живого засвоєння, у чотирьох ступенях: через знання, розуміння, оцінку і використання», – зазначає педагог. Основна мета навчання історії полягає в умінні використовувати та практично застосовувати отримані знання сформовані на попередніх етапах навчання.

Розуміючи важливість історії як навчальної дисципліни Микола Гнатишак у матеріалі «За правильний підхід до історії в середніх школах» зазначає, що «Пристаючи до теми " за правильний підхід до історії в середніх школах", заявляємо, що спосіб навчання всесвітньої історії враз з поділом лише на історію стародавню, середньовічну і нову, з чим, нажаль, зустрічаємося ще й досі на еміграції, давно вже перестарілий. Сьогодні всі, що цікавляться історією з яких-небудь причин, а передовсім наша шкільна молодь, якщо хоче вповні зрозуміти та легше опанувати – засвоїти собі історичний матеріал, розміром будь-що-будь досить великий, мусить, по-перше докладно простудіювати пропедевтику історії, по-друге, бодай поверхово запізнатися з проблемою повстання землі та її життям, аж до появи на ній людини, та вкінці, потрете, пройти доісторичні часи. Пропедевтика історії, тобто наука, яка має впровадити молодь в історію, відповідно її підготовляючи до того, це досить важна річ. Вона бо між іншим має зазнайти молодь з багатьма фаховими історичними термінами, яких так часто уживаємо при історії; при тому не всі, що їх уживають, все можуть подати нам їх влучні, добрі дефініції» [3, Ч. 3–4 (6–7), с. 10–17].

На сторінках журналу також висвітлювалися методичні аспекти підготовки до лекції Петро Ісаїв «Підготовка лекції» (1, Ч. 4–5, с. 10–14) та «Лекційний виклад» (3, Ч. 3–4, с. 5–10). У статтях «Математична читальня» [1, Ч. 2–3, с. 24–26],

«Математична майстерня» [2, Ч.1–2 (4–5), с. 17–20], «Математичні гуртки в школі» [3, Ч. 3–4(6–7), с. 18–21], «Математичні задачі в школі» [3, Ч. 5–6 (8–9), с. 15–19] Надія Іщук, досвідчена вчителька математики, люб'язно ділиться з колегами своїм багаторічним педагогічним досвідом.

Журнал також ознайомлює українських учителів із основними проблемами європейського шкільництва Реформи побудови шкільництва в Німеччині [1, Ч. 1, с. 4–8].

Новинки з європейського освітнього життя висвітлено у рубриці «З педагогічного світу».

Рубрика «Рецензії» містила в основному відгуки на підручники. Окрім того, журнал подавав огляд шкільних посібників і педагогічної літератури.

Журнал містив новини з діяльності та звіти ЦУУГ, інформував про діяльність шкіл та гімназій в Ді-Пі тощо.

Більшість матеріалів надрукованих в «Українській школі» залишаються цікавими й актуальними сьогодні.

Припинення виходу журналу було очевидно зумовлене здорожчанням видання через грошову реформу (21 червня 1948 року). Так у виданні зазначалося, що «після грошевої реформи видавничі умовини дуже важкі, то проте видаємо далі наш журнал, бо він конечно потрібний. Йдучи якнайбільш назустріч нашому вчителству, встановляємо діну за одне подвійне число (32 стр.) тільки 1 НМ (дойчмарка – Р.Т.), тобто ціну власних коштів без ніякої надвишки. При такій ціні зможемо вдержати видання тільки тоді, коли всі вчителі без вийнятку куплять журнал» [3, Ч. 3–4 (6–7), с. 1]. Через подорожчання матеріалів для друку, вартість останнього номеру журналу зростає до 1,30 НМ і видавець просив вчасно здійснювати відповідні виплати і наголошував, що «Якщо вчителі не сповнять усі без вийнятку негайно своїх фінансових обов'язків, заперестанемо з цим числом видавати наш журнал» [3, Ч. 7–8 (10–11), с. 32].

Журнал «Українська школа на еміграції» – український педагогічно-методичний журнал «єдиний лучник між Головною Управою ЦУУГ та Відділом Культури і Освіти ЦПУЕ і численними вчительськими кадрами, це врешті єдине “вікно” вчителя у той такий багатий і різноманітний, а водночас такий складний педагогічний світ» сприяв професійному становленню та розвитку педагогів, на далекій чужині був платформою для обміну досвідом, сприяв співпраці та взаємодії між вчителями.

Список використаних джерел:

- [1] (1947). «Українська школа на еміграції» – педагогічно-методичний журнал, Аугсбург, 1 – 2–3.
- [2] (1948). «Українська школа на еміграції» – педагогічно-методичний журнал, Аугсбург, 1–2(4–5).
- [3] (1948). «Українська школа» – педагогічний інформатор, Аугсбург, 3–4(6–7) – 7–8(10–11).
- [4] Голуб Д. (1948). З'їзд українських учителів американської зони. *Українські вісті*. 17(75), 5.